

De Keizer en de Kelder

Jean Dewaerheid

« Je ne peux vivre sans champagne, en cas de victoire, je le mérite, en cas de défaite, j'en ai besoin »

Dank

Aan **Vanessa Dewaerheid** voor het proeflezen en aan **Emiel Tambuyser** voor het ontwerpen van het kافت.

Voorwoord

De vriendschap tussen Jean-Rémy Moët en Napoleon Bonaparte is méér dan een voetnoot in de geschiedenis. Ze is een verhaal van wederzijdse erkenning tussen macht en vakmanschap, tussen de vergankelijke wereld van oorlog en de stille duurzaamheid van een fles wijn.

Champagne – in dit boek geen bijzaak, maar personage op zich – staat symbool voor alles wat Napoleon nastreefde: pracht, verfijning, overwinning.

Waar Napoleon stormenderhand Europa probeerde te veroveren, koos Jean-Rémy voor een ander pad: hij bouwde in stilte, onder de grond, aan iets dat niet vernietigd kon worden met een bajonet. Zijn wapens waren druiven, tijd en geduld.

Het boek volgt Napoleon vanaf zijn jeugd in Brienne, langs de kelders van Épernay, tot de koude vlaktes van Rusland en de eenzaamheid van Sint-Helena.

Ik heb geprobeerd om het intiem te houden. Alsof de lezer niet enkel toeschouwer is, maar mee aan tafel zit, een glas in de hand, luisterend naar de Keizer die zichzelf blootgeeft.

Ik nodig u uit om samen met mij dat glas te heffen: op herinneringen, op vriendschap en op het bruisen van verhalen die ons verbinden.

Tijdslijn

met sleutelgebeurtenissen uit het leven van

Jean-Rémy Moët (1758–1841) en

Napoleon Bonaparte (1769-1821).

● 1743 -1772

- 1743 : Claude Moët, richt het bedrijf op als ‘Moët & Cie’.
- Kleinzoon Jean-Rémy Moët is 14 jaar en begint te leren van zijn grootvader.
- Claude Moët begint met de export van zijn wijnen naar Parijs en andere Europese hoofdsteden, wat ongebruikelijk is in een tijd waarin Champagne vooral lokaal wordt geconsumeerd.

● 1779 - 1794

- 1782 : Eerste fictieve ontmoeting tussen Bonaparte (13 jaar oud) en Jean-Rémy Moët (24 jaar oud).

● 1789–1793

- Moët is 31-35, Napoleon is 20–24.
- Moët moet zijn wijnimperium beschermen tijdens de revolutionaire chaos.
- Bonaparte maakt naam tijdens de belegering van Toulon (1793).

● 1796

- Bonaparte (26) leidt de Italiaanse veldtocht.
- Tweede fictieve ontmoeting tussen beide mannen. Bonaparte vraagt onderdak aan Moët in Épernay.

● 1799

- Bonaparte grijpt de macht op 18 Brumaire. Het Directoire moet plaats ruimen voor het Consulaat. Bonaparte is eerst Eerste Consul, later Consul voor het leven.

● 1801-1803

- Eerste officiële champagnebestelling van Bonaparte op 15 augustus 1801 (datum van zijn verjaardag).
- 22 augustus 1802 : Jean-Rémy Moët wordt « Maire » van Epernay. Dat jaar exporteert hij 43.000 flessen, waarvan 6.800 naar Engeland ondanks de blokkades.
- Tweede bestelling van Bonaparte in 1803.

● 1804

- September 1804: bezoek van Bonaparte aan de wijnkelders van Moët in Epernay.
- Bonaparte kroont zichzelf tot keizer in de Notre-Dame. Hij regeert nu als dictator.
- In de archieven van wijnhuis Moët vindt men 9 leveringen voor de “Keizer en zijn familie”.

● 1807-1810

- 26 juli 1807: Napoleon bezoekt zijn vriend Moët in Epernay .
- September 1808: na het Verdrag van Tilsit brengt Napoleon een bezoek aan zijn vriend Jean-Rémy.
- In oktober 1809, nieuw bezoek.
- In 1810 smokkelt Moët 55.000 flessen naar Engeland via de havens van Boulogne, Duinkerken of Caen.

● 1812-1814

- De champagnehandel lijdt zwaar onder blokkades en oorlog. Moët verliest connecties, maar blijft loyaal.
- Op 18 maart 1814, tijdens de 'Campagne de France' brengt de keizer een laatste bezoek aan Jean-Rémy en overhandigt hem het Legioen van Eer.
- Op 31 maart 1814 wordt Parijs veroverd door de Zesde Coalitie.
- De Franse senaat en tsaar Alexander dwingen Napoleon om op 6 april 1814 onvoorwaardelijk troonsafstand te doen.
- Russen plunderen de champagnekelders. Moët verliest 600.000 flessen.

○ 1815

- Waterloo. Napoleon vraagt eerst politiek asiel aan Engeland, wordt verbannen naar Sint-Helena.

● 1821

- Napoleon sterft op Sint Helena. Hij is 51 jaar oud (idem voor de dood van Joséphine).

◆ 1830–1841

- Moët bouwt verder aan zijn imperium.
- In 1832 geeft hij de fakkel door aan zijn zoon, Victor Moët. De oudste zuster van Victor trouwt in 1816 met Pierre Gabriel Chandon.
- 1833: Moët & Compagnie wordt Moët & Chandon.
- 1841 : overlijden van Jean-Rémy Moët , 83 jaar oud.

Het wijnhuis verkoopt:

In 1834, 233.000 flessen.

In 1852, 420.203 flessen.

In 1856, 1.015.891 flessen.

In 1869, 2.508.105 flessen.

Vandaag, 30.000.000 flessen !

1 – De jongen uit Corsica

Brienne-le-Château, winter 1782

Ik was zestien en vastbesloten de wereld in flessen te vangen. Mijn grootvader, Claude Moët, had me gestuurd naar Brienne om leveringen op te volgen: brood, wijn, hout. De militaire school had meer van een klooster dan van een garnizoen. De jongens liepen in formatie. Aten in stilte. En keken naar mij alsof ik lucht was.

Behalve één.

Hij zat onder een kastanjeboom, midden december, zonder handschoenen, en keek naar de grond alsof hij die met zijn blik kon herschikken.

*Claude Moët (1683 , 1 januari 1760), stichter
van ‘Moët & Compagnie’*

“Je komt van buiten,” zei hij, zonder op te kijken.

“Uit Épernay,” antwoordde ik. “Wij maken wijn. Champagne, om precies te zijn.”

Nu keek hij op. Zijn ogen — donker, vast, onaangedaan.

“Bubbels in glazen,” zei hij. “Maar waar is de kracht erin?”

Ik glimlachte.

“Sommige dingen bruisen vanbinnen, niet vanbuiten.”

Hij kneep zijn ogen tot spleetjes.

“Dat klinkt als iets wat een generaal zou zeggen, maar u lijkt me meer een koopman.”

“Koopman misschien,” antwoordde ik, “maar met oog voor mensen die hun dorst nog niet begrijpen.”

Later hoorde ik zijn naam: Bonaparte.

Napoleon, van Corsica.

Een eilandjongen met een vreselijk accent en een scherpe tong.

Ze lachten met hem.

Hij was te klein, te stil, te snel boos.

Maar ik zag wat de anderen misten.

Er zat geen jongen op die bank, maar een lont.

En de wereld — die had alleen nog vuur nodig.

Toen ik vertrok, keek ik om.

Hij zat er nog steeds.

Ik haalde uit mijn jas een klein flesje. Slechts een proefstaal.

Ik zette het voor hem neer.

“Voor als je eens iets wilt proeven dat geen bevel is.”

Hij keek ernaar. Raakte het niet aan.

Maar zijn ogen bleven hangen op het glas, zoals een hongerige hond op een onbekende geur.

**SERMENT PRONONCE PAR LE LIEUTENANT BONAPARTE
SUR LE CHAMP DE MARS DE VALENCE LE 6 JUILLET 1791**

JE JURE D'EMPLOYER LES ARMES REMISES EN MES MAINS À LA
DÉFENSE DE LA PATRIE, DE MAINTENIR CONTRE TOUS LES ENNEMIS
DU DEDANS ET DU DEHORS LA CONSTITUTION DÉCRÉTÉE PAR
L'ASSEMBLÉE NATIONALE, DE MOURIR PLUTÔT QUE DE SOUFFRIR
L'INVASION DU TERRITOIRE FRANÇAIS PAR LES TROUPES
ÉTRANGÈRES ET DE N'OBÉIR QU'AUX ORDRES QUI SERONT DONNÉS EN
CONSEQUENCE DES DÉCRETS DE L'ASSEMBLÉE NATIONALE!

BONAPARTE A VALENCE 2018

2 – De echo van Brienne

Parijs, herfst 1791-1793

Ik was naar Parijs gekomen met een kar vol flessen, maar de stad had geen dorst naar champagne. Alleen naar bloed.

De lucht rook naar kruit en natte stenen.

Geen theaters, geen diners, enkel rijen voor brood en voor de guillotine.

Ik sliep boven een wijnwinkel in de Rue du Temple.
's Nachts hoorde ik de marsen — voeten op de keien,
stemmen in koor: **“La liberté ou la mort!”**

Voor een man als ik, geboren tussen de wijnranken, was dit geen tijd om flessen te verkopen.

Dit was een tijd van overleven.

Tot ik hem zag. Op de *Place Vendôme*.

Hij stond op een houten kist, omringd door jongemannen met rafelige uniformen en ogen die iets zochten om in te geloven.

Hij sprak de menigte toe: *“Frankrijk hoeft geen koningen meer. Geen priesters. Het heeft enkel nood aan logica en vastberadenheid. Aan overmacht.”*

En toen hij zweeg, zweeg heel het plein mee.

Ik wist meteen wie hij was.

Niet omdat hij mij zag — ik was maar een schaduw in het publiek. Maar ik herkende de houding. De scherpte.

De jongen onder de kastanjeboom.
Maar nu met woorden als kogels.

Die avond liet ik een fles bezorgen. Zonder kaartje.

Een cuvée van '89. Het jaar van de Revolutie.
Oogstjaar van hoop én breuk.

Ik wist dat hij het zou herkennen. En hoopte dat hij het zou begrijpen.

Een week later werd er op mijn deur geklopt.

Een man met een witte sjerp over zijn schouder gaf me een klein briefje.

Geen handtekening. Enkel:

“U had gelijk. Sommige dingen bruisen vanbinnen.”

Ik glimlachte.

Hij had het dus onthouden.

3 – Bubbels tussen kanonnen

Toulon, december 1793

De lucht boven de stad was bezet met rook.

Zwart als inkt. Zout als een traan.

Ik was nauwelijks aangekomen of de artillerie begon weer te bulderen.

In de verte lag de haven, vergeven van Britse schepen.

En daarboven, op de heuvels, krioelde het van republikeinse batterijen.

En ergens daartussen: Bonaparte.

Een jonge adjudant leidde me langs de loopgraven.

Soldaten groetten niet meer. Ze knikten.

Toen ik hem vond, was hij in de weer met kaarten, modderige laarzen, en een stem die bevelen gaf zonder een greintje twijfel.

Maar toen hij mij zag, veranderde zijn gelaat.

“Jean-Rémy,” zei hij. “De enige man in Frankrijk die meer flessen opent dan deuren.”

Ik moest lachen, maar hij niet. Hij was magerder geworden. Zijn blik scherper dan ooit.

“Waarom heb je mij hierheen laten komen?” vroeg ik.

“Omdat jij iets begrijpt dat deze generaals niet begrijpen,” zei hij. “Tijd. Rijkdom. Gisting.”

Hij nam me mee naar een tent, ver weg van het geschut.

Op de houten tafel lag — tot mijn verbazing — een oude fles champagne. Met mijn etiket.

“Gevonden in een geplunderd herenhuis,” zei hij. “Ik dacht: waarom niet? Als ik morgen sterf, wil ik niet dat mijn laatste smaak kruitrook is.”

Ik opende de fles voorzichtig. De knal was klein — maar de glimlach die erop volgde, groot.

We dronken. Uit tinnen bekers.

Omringd door het gebrom van oorlog.

“Ze denken dat ik te jong ben, onervaren,” zei hij. Maar ik zie lijnen waar zij enkel chaos zien. Het slagveld is net zoals een wijngaard: je moet snoeien om te laten groeien.”

“En als je verkeerd snoeit?” vroeg ik.

“Dan groeit er niets. Dan groeit er nooit meer iets.”

Hij zweeg even.

En keek naar de horizon, waar de Britse vlag wapperde.

“Ik zal Toulon nemen. Niet omdat het moet, maar omdat het kán. En omdat ze het me niet durven toevertrouwen.”

De volgende ochtend, bij dageraad, begonnen de kanonnen te zingen.

En ik wist: dit is geen kind van de revolutie meer.

Dit is een generaal.

4 – De visionair.

Parijs, voorjaar 1794

Ik vond hem niet in een paleis, niet in een salon.
Maar in een kapotgeslagen abdij, omgevormd tot militair archief.

De boeken stonden scheef, de muren waren nog zwart van het revolutionaire vuur. Maar hij zat er, tussen oude kaarten en vergeten manuscripten.

Hij droeg geen uniform. Enkel een eenvoudige jas.
Maar toch viel hij op, zoals een storm opvalt in een kamer zonder ramen.

“Ze praten over mij,” zei hij, terwijl ik binnenkwam.

“Ze fluisteren,” zei ik.

“Laat ze maar fluisteren,” antwoordde hij. “Zolang ze maar luisteren.”

Hij wees naar een kaart van Italië.

“Daar ligt mijn kans. De zuidelijke poort van Europa.
Als ik mijn voet daar zet, zal niemand mij nog stoppen.”

“En als ze je tegenhouden?” vroeg ik.

Hij glimlachte, voor het eerst die ochtend.

We gingen wandelen langs de Seine.
Twee mannen. Een visionair. Een wijnmaker.

“Denk je dat de mensen klaar zijn voor een leider?” vroeg ik.

“De mensen zijn nooit klaar,” zei hij, “Maar ze herkennen kracht. En nood.”

“En jij bent de nood?”

“Nee. Ik ben het antwoord.”

Toen we afscheid namen, gaf ik hem een houten kist.

Zes flessen. Zonder etiket.

“Voor later,” zei ik. “Voor als je de overwinning niet kunt delen, maar wel drinken.”

Hij keek ernaar alsof ik hem een zwaard gaf.

“Zal het lang bewaren?” vroeg hij.

“Eeuwen, als je het goed behandelt.”

“Zoals vriendschap?”

“Zoals macht.”

Ik vertrok die avond uit Parijs.

Hij bleef achter in een stad die hem nog niet vertrouwde, maar hem nodig had. En ik wist — het fermenteren was begonnen.

5 – Hoog bezoek in de kelders

Épernay - 1794

Zes maanden later was het nog steeds onrustig in Frankrijk. De guillotine was nog maar pas afgekoeld, en overal gonsde de lucht van de Revolutie — van hoop, maar ook van honger. Épernay lag als een wijnvlek tussen de glooiingen, ver van de marsen van de geschiedenis.

Op een regenachtige ochtend in november werd er plots hevig geklopt aan mijn deur.

Een ruiter, met modder tot aan zijn knieën.

Ik herkende hem niet meteen, tot hij sprak met zijn vreselijk Corsicaans accent.

“Jean-Rémy, ik kom even kijken naar jouw flessen die de tijd overleven. Maar ik heb weinig tijd.”

We gingen onmiddellijk naar de kelder.

Ik liet hem afdalen, een kaars in de hand. De lucht was koel, vochtig, vol gist en geheimen.

Zijn vingers gleden over de rekken alsof hij het staal van kanonnen inspecteerde.

Hij rook aan de lucht, knikte goedkeurend.

“Dit is geen drank,” mompelde hij. “Dit is een wapen zonder geweld.”

Ik trok een fles uit 1787 open. Niet de meest prestigieuze jaargang, maar evenwichtig.